МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА ПРАВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету
_____ Любов КОВАЛЬСЬКА
«27» серпня 2026 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
_____ Надія КОВАЛЬЧУК
«29» серпня 2026 р.

СИЛАБУС

з освітнього компонента «Екофінанси»
ступінь вищої освіти – бакалавр
галузь знань – 07 Управління та адміністрування
спеціальність – 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітня програма – Фінанси, банківська справа та страхування

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Силабус склав(ла) доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, к.е.н., доцент Леся ІЩУК

Силабус затверджений на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування, протокол № 1/А від «27» серпня 2026 р.

Завідувач кафедри к.е.н., доцент Вікторія ДОРОШ

Розглянуто та схвалено групою забезпечення освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування», протокол № 1/А від «27» серпня 2026 р.

Гарант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» к.е.н., доцент Леся ІЩУК

Схвалено науково-методичною радою університету, протокол № 1/а від «29» серпня 2026 р.

Затверджений силабус онлайн:
https://e.lntu.edu.ua/syllabus/1946

Луцьк – 2026

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «Екофінанси»

Освітня програма	Фінанси, банківська справа та страхування
Галузь знань / Спеціальність	07 Управління та адміністрування / 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Статус дисципліни	вибіркова
Мова викладання	українська
Обсяг	5 кредитів ECTS / 150 годин
Форма контролю	залік
Викладач(і)	к.е.н., доцент Леся ІЩУК електронна пошта: l.ishchuk@lutsk-ntu.com.ua

1. Мета і завдання дисципліни

Мета: Навчальна дисципліна «Екофінанси» забезпечує професійний розвиток здобувача вищої освіти та спрямована на формування фахових компетенцій й теоретико-методологічних знань щодо особливостей функціонування фінансово-економічного механізму природокористування, в тому числі таких його складових, як стимулювання природоохоронної діяльності, управління фінансовими потоками у сфері природокористування, страхування екологічної безпеки та відповідальності тощо.

Вивчення дисципліни «Екофінанси» має за мету подати у доступній формі та допомогти студентам засвоїти основи фінансів, зрозуміти поняття та сутність природних благ як елементів національного багатства, зробити аналіз концепції природокористування в умовах ринку.

Завдання: Завданням вивчення даного курсу є:

– вивчити теоретичні основи фінансів природокористування;

– дати правильне розуміння закономірностей у сфері фінансових відносин держави, господарства і населення;

– розкрити шляхи використання цих закономірностей у практиці фінансової роботи;

– визначити та обґрунтувати методологічні положення фінансової системи природокористування;

– дослідити функціонування фінансово-економічного механізму природокористування в умовах економіки, а також таким його складовим, як стимулювання природоохоронної діяльності, управління фінансовими потоками у сфері природокористування, страхування екологічної безпеки та відповідальності.

Пререквізити: Економікс, Фінанси, Фінанси підприємств

2. Компетентності

СК03 — Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб’єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, у тому числі фондовий ринок, банківська система та страхування).

СК05 — Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

3. Структура дисципліни, розподіл годин, зв'язок тем з компетентностями

№	Назва теми	Лекції денна/ заочна	Практ./ Семін./ лаб денна/ заочна	Самост. робота денна/ заочна	Разом	Методи навчання	Методи оцінювання	СК
Змістовий модуль 1. Фінансово-економічний механізм природокористування								

№	Назва теми	**Лекції** денна/ заочна	**Практ./ Семін./ лаб** денна/ заочна	**Самост. робота** денна/ заочна	**Разом**	**Методи навчання**	**Методи оцінювання**	**СК**
1	Тема 1. Вступ до курсу. Екофінанси як особлива галузь науки	2/0,5	2/0,5	9/13	13/14	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК03
2	Тема 2. Фінансово-економічний механізм природокористування	2/0,5	2/0,5	9/13	13/14	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК03, СК05
3	Тема 3. Фінансування природоохоронної діяльності	2/0,5	2/0,5	9/14	13/15	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК05
4	Тема 4. Екологічне страхування	4/0,5	4/0,5	9/14	17/15	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК03, СК05
5	Тема 5. Система екологічного оподаткування	4/0,5	4/0,5	9/14	17/15	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК03, СК05
6	Тема 6. Рентна плата	4/1	4/1	9/14	17/16	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК03, СК05
Змістовий модуль 2. Принципи екологічного законодавства України та фінансово-екологічна відповідальність								
7	Тема 7. Завдання, зміст, порядок охорони та оцінки земель, плата за землю	4/1	4/1	9/14	17/16	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК05
8	Тема 8. Статистика навколишнього середовища та природних ресурсів	2/0,5	2/0,5	9/14	13/15	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК03
9	Тема 9. Структура природоохоронної інфраструктури України	2/0,5	2/0,5	9/14	13/15	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК05

№	Назва теми	**Лекції** денна/ заочна	**Практ./ Семін./ лаб** денна/ заочна	**Самост. робота** денна/ заочна	**Разом**	**Методи навчання**	**Методи оцінювання**	**СК**
10	Тема 10. Принципи екологічного законодавства України та економіко-екологічна відповідальність	4/0,5	4/0,5	9/14	17/15	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6	МО2, МО4, МО5, МО6, МО7, МО8	СК05
	Разом	**30/6**	**30/6**	**90/138**	**150/150**			

Легенда: СК — спеціальна (фахова) компетентність (номер за п. 2). Повне формулювання кожного коду наводиться в ОП / стандарті спеціальності.

Методи навчання: МН1 — словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН2 — практичний метод (лабораторні та практичні заняття); МН3 — наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій); МН4 — робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН5 — відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); МН6 — самостійна робота (розв'язання завдань).

Методи оцінювання: МО2 — усне або письмове опитування; МО4 — тестування; МО5 — командні проєкти; МО6 — есе; МО7 — презентації результатів виконаних завдань та досліджень; МО8 — презентація та виступи на наукових заходах.

4. Результати навчання

Знати:

– теоретичні засади екофінансів та механізми фінансово-економічного регулювання природокористування;

– основні інструменти фінансування природоохоронної діяльності, екологічного оподаткування, страхування та використання природних ресурсів;

– засади статистичного аналізу стану довкілля, екологічного законодавства та відповідальності у сфері природокористування;

– вітчизняний і міжнародний досвід фінансового регулювання природокористування та охорони довкілля.

Вміти:

– аналізувати фінансово-економічні процеси у сфері природокористування;

– застосовувати фінансово-економічні інструменти для оцінювання та фінансування природоохоронної діяльності;

– здійснювати розрахунки екологічних платежів відповідно до чинного законодавства;

– аналізувати статистичні дані про стан довкілля та використання природних ресурсів;

– застосовувати норми екологічного законодавства й обґрунтовувати рішення щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля.

5. Цілі сталого розвитку

ЦСР 4 – Якісна освіта

ЦСР 6 – Чиста вода та належні санітарні умови

ЦСР 12 – Відповідальне споживання та виробництво

ЦСР 15 – Захист та відновлення екосистем суші

6. Неформальна освіта

Рекомендовані курси, тренінги, стажування та інші: результати навчання, здобуті у формальній,

неформальній чи інформальній освіті, можуть бути визнані відповідно до процедур ЛНТУ. Підтвердженнями можуть бути сертифікати тематичних тренінгів, вебінарів чи онлайн-курсів разом з описом досягнутих результатів навчання та, за потреби, коротке верифікаційне завдання або портфоліо.

7. Критерії та форми контролю

Оцінювання — за 100-бальною шкалою (національна шкала / ЄКТС). Підсумковий бал = поточний контроль (40 %) + модульний контроль (60 %).

Академічна доброчесність: самостійне виконання завдань; коректне посилання на джерела; позначення частин тексту, згенерованих засобами ШІ. Порушення академічної доброчесності не толеруються.

8. Зміст тем

Тема 1. Вступ до курсу. Екофінанси як особлива галузь науки

Завдання, предмет і метод фінансів природокористування. Фінансові методи стимулювання природоохоронної діяльності. Необхідність охорони навколишнього середовища. Державна політика в галузі охорони природи.

Тема 2. Фінансово-економічний механізм природокористування

Сутність та структура фінансово-економічного механізму природокористування. Економічний інструментарій: роль у системі товарно-грошових відносин. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.

Тема 3. Фінансування природоохоронної діяльності

Фінансове забезпечення природоохоронної діяльності. Фонди охорони навколишнього природного середовища. Проблеми та перспективи фінансування природоохоронної діяльності в Україні.

Тема 4. Екологічне страхування

Умови екологічного страхування. Світовий досвід екологічного страхування. Поняття «забруднення» в екологічному страхуванні, класифікація збитків. Можливості проведення екологічного страхування в Україні.

Тема 5. Система екологічного оподаткування

Екологічний податок. Порядок обчислення екологічного податку, подання податкової звітності та сплати. Особливості розподілу екологічного податку між бюджетами в Україні.

Тема 6. Рентна плата

Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин. Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов’язаних з видобуванням корисних копалин. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України. Рентна плата за спеціальне використання води. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів. Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України. Порядок подання Податкової декларації з рентної плати та строки сплати рентної плати.

Тема 7. Завдання, зміст, порядок охорони та оцінки земель, плата за землю

Поняття охорони земель. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель. Суть та види оцінки земель. Земельний податок. Орендна плата.

Тема 8. Статистика навколишнього середовища та природних ресурсів

Сутність і функції статистики навколишнього середовищ. Аналіз статистики з охорони та раціонального використання водних ресурсів. Аналіз статистики з охорони атмосферного повітря. Аналіз статистики з охорони земельних і лісних ресурсів.

Тема 9. Структура природоохоронної інфраструктури України

Структура природоохоронної інфраструктури України. Стандартизація, нормування, контроль та

нагляд у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Тема 10. Принципи екологічного законодавства України та економіко-екологічна відповідальність

Поняття і система екологічного законодавства України. Відповідальність за екологічні правопорушення. Міжнародний досвід екологічного законодавства.

9. Опис ІЗ/КПІЗ

Не передбачено навчальним планом.

10. Самостійна робота

Самостійна робота здобувача є формою його індивідуальної позааудиторної роботи, метою якої є самостійне засвоєння частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань, розвиток навичок самостійної роботи. Навчальний матеріал для самостійної роботи виноситься на поточний і підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, який опрацьовувався під час аудиторних занять.

Самостійна робота здобувачів ступеня бакалавра з даної навчальної дисципліни може включати наступні форми: поглиблене опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу; пошук інформації в бібліотеках, мережі Інтернет, використання баз даних інформаційно-пошукових та довідникових систем; підготовка до виконання занять, опрацювання інструкцій і методичних рекомендацій; підготовка доповідей, аналітичних звітів, презентацій; виконання індивідуальних завдань; самооцінювання знань і умінь; творча робота здобувача (підготовка наукової публікації, тез доповідей, есе тощо) тощо. Самостійну роботу здобувач може виконувати у бібліотеці, навчальних аудиторіях, комп’ютерних класах тощо. знань здобувачів освіти здійснює викладач, який проводить практичні заняття. Здобувач має право самостійно обрати тему та зміст рефератів, тез, статей з обов’язковим узгодженням з викладачем.

11. Загальні вимоги

Освітній процес регулюється академічними правилами ЛНТУ. Здобувачі освіти зобов’язані ознайомитися з вимогами, визначеними Кодексом академічної доброчесності ЛНТУ та Політикою етичного використання штучного інтелекту в ЛНТУ, і дотримуватися принципів академічної доброчесності та етичного використання штучного інтелекту в освітній діяльності.

Академічна доброчесність. Учасники освітнього процесу зобов’язані дотримуватися Закону України «Про академічну доброчесність» від 18.12.2025 № 4742-IX та внутрішніх нормативних документів ЛНТУ. Не допускаються академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація, привласнення авторства, несамостійне виконання завдань, а також недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися для пошуку ідей, пояснення методів, попереднього структурування, мовного редагування та допоміжного аналізу неконфіденційних даних, якщо конкретне завдання не передбачає повністю самостійного виконання. Здобувач освіти має зазначати використаний інструмент, мету та етап його застосування, перевіряти факти й розрахунки та самостійно обґрунтовувати висновки.

12. Література

І. Навчально-методичні матеріали та розробки

Праці автора силабуса:

1. Екофінанси. Електронний освітній ресурс, довідка № 23-10, протокол №8 від 25 квітня 2023 р. засідання навчально-методичної ради ЛНТУ.

2. Іщук Л.І. Екофінанси [Текст] : методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» галузі знань 07 Управління та адміністрування спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування денної, скороченої

та заочної форм навчання / уклад. Л.І. Іщук – Луцьк : Луцький НТУ, 2024. 25 с.

3. Іщук Л.І. Екофінанси [Текст] : методичні вказівки до виконання самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 Управління та адміністрування спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» денної, скороченої та заочної форм навчання / уклад. Л.І. Іщук – Луцьк : Луцький НТУ, 2024. 29 с.

Праці інших авторів:

4. Войтків П., Іванов Є. Збалансування природокористування : навч-методич. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 182с.

ІІ. Наукові праці

Праці автора силабуса:

5. Іщук Л.І., Іщук В.М. Методи запобігання погіршення стану навколишнього середовища: іноземний досвід економічного стимулювання на користь України. Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології» м. Київ 23-24 листопада 2021 року.

6. Ishchuk L., Polishchuk V.The essence of financial inclusion and accessibility to financial products. Економічнийфорум. Наук. ж-л. 2022. № 1(1), 2022 С. 135-143. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/issue/view/35. DOI: https://doi.org/ 10.36910/ 6775-2308-8559-2022-1-17

7. Ishchuk L., Polishchuk V. Monetary influence of financial inclusion on progress in achievement of sustainable development of socio-ecological-economic systems. Економічний форум. Наук. ж-л. 2022. № 4(1), 2. С. 199-208. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ ekonomichnyy_forum/issue/view/38. DOI: https:// doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-4-25

8. Іщук Л., Поліщук В. Інтеграція механізмів міжнародного екофінансування у систему страхового менеджменту у контексті esg та сталого розвитку. Сталий розвиток економіки. № 3 (54), 2025 С. 381-388 https://share.google/ZtElehKvwnYwu6yCP. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-58

9. Polishchuk V., Ishchuk L. Financial sustainability of households in the context of development of investment in «green» financial markets. Економіка та суспільство.2025 №77. URL: https://share.google/3vjCDLI5COQbaTBjf. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-48

10. Іщук Л., Габрильчук О. Екологічне страхування як інструмент фінансового забезпечення відповідальності та сталого розвитку на ринку електромобілів. Ефективна економіка. № 4 (2026). DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.170

11. Поліщук, В., & Іщук, Л. (2026). ІНВЕСТУВАННЯ В ІННОВАЦІЇ ТА ОФІЦІЙНА ДОПОМОГА РОЗВИТКУ ЯК ГАРАНТІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ ЄС. Сталий розвиток економіки, (2 (59), 463-471. https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-63

Праці інших авторів:

12. Господарський кодекс України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/

13. Земельний кодекс України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2768-14.

14. Методика нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листоп. 2016 р. № 831. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2016-%D0%BF

15. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

16. Порядок нормативної грошової оцінки земель населених пунктів: Наказ Мінагрополітики від 25 листоп. 2016 р. № 489. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1647-16

17. Порядок проведення загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 лют. 2018 р. URL: №105. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105-2018-%D0%BF

18. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 4 черв. 2017 р. № 1264-12. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12

19. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 трав. 2017 р. № 2059-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19

20. Про управління відходами: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text.

21. Цивільний кодекс України) // www. rada.kiev.ua. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

22. Дорожня карта реалізації Закону України «Про управління відходами»: збірка матеріалів Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології» (м. Київ, 24–25 листопада 2022 р.). К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2022. 248 с.

23. Звіт щодо інструментів стимулювання зеленої модернізації промислових підприємств в ЄС та в Україні. 2021 /Громадська рада при Міністерстві довкілля та природних ресурсів України. ВГО «Жива планета». URL: https://mepr.gov.ua/files/%D0%B7%D0%B2% D1%96%D1%82.pdf

24. «Зелені» перегони. Як Україні не втратити доступ до ринку ЄС. URL : https://www.epravda.com.ua/projects/ekopromyslovist/2021/02/26/671344/.

25. Аналізуємо виконання президентської програми: контроль за забрудненням річок. URL : https://www.slovoidilo.ua/2021/06/10/stattja/polityka/analizuyemo-vykonannya-prezydentskoyiprohramy-kontrol-zabrudnennyam-richok.

26. Karlin M., Stashchuk O., Borysiuk O. Financial aspects of taking into account of new economic risks in the activity of enterprises. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 2021. № 4(39). С. 376–386. URL : https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i39.241330 .

27. Кращі світові практики «зеленого» відновлення в часи пандемії COVID-19: можливості для України/ Діксі Група. 2021. Квартальний звіт №1. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/04/dixi_greenrecovery_qr11.pdf.

28. Криворучкіна О. Екологічне страхування в Україні: перспективи та проблеми впровадження. «ECOBUSINESS. Екологія підприємства». №5, 2021. URL : https://ecolog-ua.com/news/ekologichne-strahuvannya-v-ukrayini-perspektyvy-ta-problemy-vprovadzhennya

29. Розподіл та використання екологічного податку в Україні: сучасний стан та вибір ні напрями реформування» / Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політика та природокористування. 2021 рік. URL: http://komekolog.rada.gov.ua/news/main_news/75532.htmл.

30. Сучек С. Проблеми вдосконалення екологічного оподаткування в Україні в контексті євроінтеграції. Світ фінансів 3(68)/2021. С. 54-64. URL : file:///C:/Users/Ishchuk_VZT/Downloads/1459-2870-1-SM.pdf

31. Шляхи удосконалення податкуна вікиді парникових газівв Україні: монографія/Кравченко І. С., Лепеха М. О., Новицька Н. В., Пасічний М. Д., Рябчин О. М.,Хлєбнікова І. І., Шумський О. О.; за заг. ред. Н. В. Новицької. Ірпінь, 2021. 150 с.

III. Інформаційні ресурси

32. Веб-портал Державної податкової адміністрації України. URL : https://tax.gov.ua/.

33. Веб-портал Національного агентства України з питань державної служби. URL : https://nads.gov.ua/.

34. Вісник. Офіційно про податки. URL : https://www.facebook.com/visnuk.com.ua/.

35. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL : https://www.kmu.gov.ua/.

36. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL : https://www.president.gov.ua/.

37. Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://www.rada.gov.ua/.

38. Офіційний сайт Державного казначейства України . URL : https://www.facebook.com/StateTreasuryUA.

39. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL : https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA.
40. Офіційний сайт Рахункової палати України. URL : https://rp.gov.ua/home/.
41. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/uk.
42. Офіційний сайт Міністерства Юстиції України. URL : https://minjust.gov.ua/.
43. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/
44. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського URL: http://www.nbuv.gov.ua/